

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a lelkészi hivatal címére küldendő.

Megjelenik havonként.
Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS

Előfizetési ára:
Egy évre 100 kor.
Egyes szám ára: 10 korona.

Torda: 1568. **HATÁRKÖVEK** Pozsony: 1848.
az unitárius egyház történetében. Ezekben a helyeken mondta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

ABC.

„Én vagyok az Alpha és az Omega: a kezdet és a vég.”
Jel. XXI. 6.

Réges-régen elmúlt az az idő, amikor én először beléptem az ujtordai iskola kapuján. Egy darabig csak lógóba jártam. Amit éppen hallás után tanultam a nagyobbaktól, az volt a leckém. A szép tágas udvar és kert ezer alkalmat nyújtott a játékokra és kergetőzésre. Ott kötöttem az első barátságot, amely most is tart. Ott kaptam az első sebet, amely most is fáj. Ott az első nemes ösztönt, virágos kedvet a versre, a nótára.

Oh, mily boldog valék, amikor az áldott jó Tanító Bácsi megdicsért! S mennyire szégyeltem, amikor valami hibáért, vagy pajkosságért megdorgált. Szünet közben, mint egy felkavart hangyaboly, nyüzsgött-forgott az egész osztály, de amikor az ő jóságos alakja megjelent a tornác felőli ablak mellett, egyszerre — mintha elvágták volna — néma csönd lett odabent. Legfeljebb azoknak a szépegése hallatszott, akiknek a neve fel volt írva a fekete táblára. Sommás eljárás. És ismét rendben van minden. Így kívánja ezt az iskolai fegyelmet. Csak a sértett önérzet dohog valahol a gyermek kebelében: majd megmutatom én, hogy így, meg amúgy lesz, csak felnővekedjem . . .

Hogy a betűket, ezeket a hieroglifákat, könnyebben megismerjük, a felvigyázók előnkbe írták ceruzával, s mi mint valami modern Robinsonok, végigmásztunk azokon tintás ujjainkkal. Így született meg a mi lelkünkben homályos sejtelve annak az Alphának, aki számunkra az Alkotót, minden kezdetnek a kezdetét jelenti.

Az iskola nem volt messze a szülei háztól. Egy pár szomszéd, egy pár ismerős bolt, meg a nagy vásártér, amelynek közepén a Bocskay hajduinak híres temploma áll, körülkerítve vastag várfalakkal, hatalmas bástyákkal: ezek árnyékában jártam, mint kis gyermek, hol egymagamban, hol pajtásaim társaságában, az első iskolába. Vasárnaponként pontosan elmentünk a templomba; de akkoriban még inkább érdekelt bennünket a sok gazdag kamra benn a cinteremben, meg a toronyszoba a főbejárat fölött. Aki közülünk feljutott a bástya fokára, az legalább is Dugovits Titusnak képzelte magát. Aki pedig a vizsgán a templomban felállított iskolai szószékről verset szavalt, az vágyat érzett magában arra, hogy valamikor az igazi szószékről hirdesse Istennek ígését.

Szerettük az iskolát, mert az iskola is szeretett bennünket. Szép tavaszi napon majálist rendezett a közeli berekben, ahová tarisznyával és játékokkal felszerelve, katonai menetben vonultunk ki. Bezzeg volt öröm, zaj, vigasság, zsidongás, torna, tánc és zene . . . Oly szép, oly kellemes. Most is eszembe jut néha-néha nagy világ zajában üdítő emléke.

Ez volt az én első iskolám. Játszva tanultunk. És tanulva szórakoztunk. Ez az Alphája és Omegája minden tudománynak. A kezdet és a vég. Az első és az utolsó betűje — jobban mondva: *éltető lelke* mindennek, ami a gyermek—ifju—férfi szívét romolhatatlan kincsekkel gazdagítja.

Azóta — ki tudja: hová lett az én első Abécém? . . . Hiszen még a fiaim se tudják, hová lett az övék. Számomra már csak egy vigasz, egy meglepetés marad: — a kis unokáim arany ABC-je. Az se legyen más, mint amiből én megtanultam ismerni, szeretni és imádni az Örökkévalót vég-hetetlenül.

Szerkesztő.

Üzenet.

(Napkeletről—Napnyugatnak.)

Akik biznak az emberi természetben, azok előre látják, hogy a Nyugat a mostani zűrzavarból végre is diadalmasan fog kikerülni. Százados küzdelmeinek gyümölcsét sárba nem tiporhatja a mulandó dolgokért való vad túlekedés, ami nem méltó az emberhez. Hiszen máris aggódik a mai felborult helyzet miatt. Keresi és kutatja a kibontakozás útjait. Alaposabb rendszert és bölcsőbb diplomáciai berendezést sürget.

Ennek érdekében — keserű leckék után — be kell látnia, hogy tévedett és önmagát áltatta, amikor vakon bizott a nagyképen egymásra halmozott rendszerekben. Teljesen őszintének és igaznak kell lennie, ha számot tart az idvességre. Különben, a kebelében folyton emésztő tűz, előbb-utóbb, az egész világot lángba borítja. Egyszer-akkor, talán nemsokára — magához tér, s telhetetlen vágyát, berzenkedő gőgjét mérsékelve, — mindezekért gazdag kárpótlást talál majd az emberiségnek békés, boldog örökéletében.

Rabindranath Tagore.

Ima.*

(Angolból)

Jó Istenünk, édes Atyánk! Együtt vagyunk ismét, itt e szent helyen. Rólad gondolkozunk. Ajkunk imát rebeg. Tudjuk, hogy Te mindig és mindenütt közel vagy mihozzánk. Reá bizzuk hát magunkat most is atyai szeretetedre; s kérve-kérünk: oh, adj erőt nekünk, hogy a Te szent akaratod előtt mindig meghajoljunk. Csak azt óhajtuk, csak azt szeretjük, ami Előtted is szép, jó és igaz. És mi lehetne szebb, mint a Te teremtetett világod! És mi lehetne jobb és igazabb, mint a lélek szava a Te gyermekeidnek szívében! Oh, bár mindenekben a Te engedelmes gyermekeid lennének, türelemmel és gyöngéd jósággal viseltetve mindenki iránt, a Te szent Fiad, az Úr Jézus példája szerint. Te előtted kedves a jó, a tiszta, szent; hadd ápoljuk mi is ezeket, és segítsünk egyik a másón fölünk telhetőleg. Oltalmaz meg, Uram, minket minden bajtól. Hadd maradjunk hűvek a megismert igazsághoz, engedelmeskedve mindig, mindenekben a Te csendes, halk szózatodnak a lelkiismeretben. És amint innen eltávozzunk, hadd érezzük, hogy a Te áldásod velünk van; s bárhol legyünk is, a Te atyai szereteted örökös felettünk, mindörökké. Amen.

J. M.

* „Imák az Ifjuság számára” c. gyűjteményből.

Isten és Haza.

(István király napján, 1922. aug. 20.)

„Azon a napon meglérek és felépitem a Dávidnak leomlott sátorát; és annak omladékaikat helyreállítom és ismét felemelem azt”.
Amos IX. 11.

A napkeleti országok egyikében, — a szent folyó partjain — Istenfélő királya alatt boldogan élt egy nemzet, melyről szent könyvünk régi írói annyit beszélnek. Boldog volt. Gazdagságáról csodákat susogott a szellő, mely végtelen rónákon arany-kalász tengereit ringatta; a hegyek erdőkoszorúja, a hegyoldalak szőlőfürtjei, a gyümölcsfák dús termése, népének jóléte. Hatalmának dicsőségét irigykedve adták szájról-szájra szomszédai. Nagy volt, hatalmas és gazdag; nemcsak katonája és vagyona volt rengeteg, de nagy volt lelkének gazdagsága is. A szegénység átkát senki sem érezte, mert akinek sok volt, juttatott belőle bőven annak, akinek semmije sem volt. Nem kellett a szűkölködőknek eladnia utolsó saruját is, hogy kenyeret vehessen; amit mértek, igazságosan mérték, nem kissebitették meg a vékát, hogy az árát annál nagyobbra emeljék, az Igazság és Szeretet — az Isten törvényei — lelkükbe voltak írva, mélyen és kitörülhetetlenül, oly kitörülhetetlen betűkkel, mint ama kőtáblákra, melyeket Isten adott az életnek mértékéül. És a nagy király fényes sátorát csináltatott. Drága aranyból és erős fából, az Úr törvényeinek hajlékául, szent templomul, amely megtartója, őrizője legyen az isteni „törvénykönyvnek”. Ide járt buzgó áldozatra a vallásos lelkű nép. E hajlék figyelmeztette arra, hogy amíg lelkének legszentebb bensejében hiven megőrzi az erkölcsi parancsokat, addig az Úr vele van s amíg hű lesz az Úr hajlékához, Ő is gondot visel házára, országára. Amíg e nép életét a szívébe zárt isteni-akarat vezette, boldog volt ott minden ember, boldog az egész nemzet. És országa: Isten országa volt.

Hosszu idők után, — a zsoltáros királynak csontjai már régen erporladtak — a jómódban élő nép elbizakodott. Kikoptak a szívek táblájára irt szent törvények; lizta szép élet nem volt vágya többé a lelkeknek. Megszaporodott az emberek gonoszsága, elfogyott szeretete, kihalt igazsága s egy nagy család, egy nemzet fiai, ketten nem jártak együtt, mert nem tudtak megegyezni egymással. A szent sátorhoz nem járt többé a kényelmes, gőgös gazdag, hanem a pénznek bálványát imádta. Az elkeseredett szegény sem remélt többé jót a régi Istentől, kinek törvényeit senki sem tartja meg . . . S megharagudott az Úr a nemzetre . . . Megrendültek a szent hajlék küszöbei, rázuhantak a tartó-oszlopok mindnyájuk fejére. „Elhagyott a nép, én is elhagyom őt . . . ellenséget küldök országára” . . . És egy napon keserves jajjává változott a templomi ének, búra változtak az ünnepek és minden daluk szomorú énekké . . . pusztuló országban romhalmazok, ledőlő omladékok között, gyászruhába öltözve futkos a nép, hogy megkeresse az Urat . . . ! Hol van,

hol van az Úr, ki fogja felépíteni Dávidnak leomlott sátorát? Ki fogja helyreállítani a régi boldog országot?!

Négy folyam ölében, hármass hegy aljában, napnyugat felé, élt valamikor egy szent király, egy boldog, gazdag és hatalmas nép, amelyről nemzeti történelmünk aranylapjai beszélnek. Boldog nép volt. Gazdagságának hírét messze földre vitték búzagalászok földek között kanyargó folyók habjai, a hegyoldalak királyi bora, az ősznek gyümölcsei. Kardjának erejét s vitézségét, félve-remegve emlegették a szomszédok. És mint a csobogó hegyipatak, amely a hegyek titkos mélyéből aranyszemeket hord ki szüntelen, tettei úgy mutatták aranyszívét, melynek táblájára az Igazságnak és Szeretetnek, az Istennek törvényeit írta fel áldott királyi kéz... azután elbizakodott lett a nép... a történet vége ugyanaz... Csonka országban pusztuló élet, boldogságok romhalmaza felett keserű jajgatás, az ég elborult, örömdala halottai ének lett, testvérek fogságban s az omladékok felett... veszekedő atyafiak. Ki fogja újra építeni a nagy király leomlott templomát, ki fogja helyreállítani egy szerencsétlen népnek nyomorult országát? Elhagyta a nép az Istent s az Úr is elfordult tőle.

* * *

„Azon a napon megtérek és felépitem Dávidnak leomlott sátorát és annak omladékait helyreállítom és ismét felemelem azt!”

Istenről és Hazáról, vallásosságról és hazafiságról, az emberek általános felfogása az, hogy ez a kettő két külön dolog, amelyek semmi vonatkozásban nincsenek egymással. Úgy gondolják, hogy a krisztusi eszmék és erkölcsi törvények az emberre olyan köteleességeket rónak, amelyeket kivétel nélkül teljesíteni tartozunk minden emberrel szemben, tekintet nélkül arra, hogy honfitársunk-e vagy nem, ugyanabban az országban él-e vagy nem. Ez eddig igaz is. De tovább úgy okoskodnak, hogy ha tehát jó keresztény, Isten akarata szerint élő ember akar lenni, akkor nem lehet jó hazafi s viszont, ha igaz hű fia nemzetének, akkor Istennek kell ellenszegülnie. Kibuvó keresés az ilyen okoskodás mind az igazi keresztényi élet, mind pedig a hazafiság kötelezettségeinek teljesítése alól. Tökéletlen teremtmény, szánalmas bevégzetlen ember, aki attól fél, hogy keblében a kétféle érzés összevész. Szeretemet hazám iránt nem veszíthetem el az Isten imádatával s egy magasabb erkölcsi törvény szerint való élettel... Sőt, ha az életet, egyéni és társadalmi életünket egy valósággal létező erkölcsi szellem vezeti és irányítja, akkor egy nemzetnek, mint egy egyénekből álló közösségnek életét is ugyanazok az erkölcsi és lelki erők kormányozzák és irányítják. Ha a jó Istent a kijelentés könyve alapján, hazánk földjéből, a fölből elhajló kék égből, nemzetünk multjának történetéből, a szomorú jelenből jobban meg nem ismerem, forróbban meg nem szeretem; ha hazám fiai iránt — akikkel egy test, egy lélek vagyok, nem buzdulok testvér s emberszeretetre; ha

életemet közöttük nem tudom nemessé, termékennyé, erkölcsileg széppé tenni, hol van a világon az az ország, az az ember, amely és aki mind ezekre engem még jobban, őszintébben kötelezzen?! A szívembe írt isteni parancsok a világ minden emberével szemben köteleznek engem feltétlenül, akkor amikor találkozom, érintkezem velük. Azokkal tehát a föld fiai közül, akikkel összehoz az élet s így elsősorban azokkal, akikkel egy ország határai között élek, ... egy a sorsom, egy a dalom, egy az imádságom, egy az életem... Az egész világot egyszerre fel nem ölelhetjük. Magyarországnak minden lakója nem kelhet útra az egész nagy világba, hogy minden embernek megmondhassa, megmutathassa, mennyire szereti. Ennél kevesebbet kíván az Isten törvénye. Ezt a földet jelölte ki nemzetünk számára az Isteni akarat, hogy itt ebben az országban töltsük be emberi hivatásunkat; rokonsági viszonyba állított bennünket egymással a vérség, a nyelv kapcsolatával, mint egy nagy családnak tagjait. „Ő, ki határokat szabott sziveinknek, kötelelességeink, tetteink körét is kijelölte”, — aki tehát honfiúi köteleességét lelkiismerete s az Isten akarata szerint teljesítette, az nem adós az emberiségnek semmivel. Isten oltotta szívünkbe azt a rajongó szeretetet is, amely — járjuk be bár a földnek legigézőbb szépségű helyeit — legszebbnek a mi erdősdombos hazánkat mondja. Erről az országról, a mi hazánkról van szó most testvéreim, erről a szent örökségről, amelyet egészben kaptunk s majdnem egészen elvesztettünk. Elhagytuk az Istent, azokat az erkölcsi alaptörvényeket, amelyek fundamentumai az egészséges életnek s most... romok között járunk! Leomlott a hitnek, a szeretetnek, az igazságnak, a becsületnek, a munkának, megértésnek temploma lelkünkben, ... lehullt az öreg földgolyóról a világ legszebb virágbokrétája — Magyarország... az omladékok között gyászruhás magyarok keresik az Urat, sirva kérdezik: ki fogja felépíteni a leomlott sátorot? ki fogja felépíteni a rombadőlt országot?!

„Azon a napon megtérek és felépitem a leomlott sátorot”... ezt mondja az Úr! Hozzatok térek, ha ti is felém jöttök. Hozzatok térek és felépitem az elpusztított hazát és boldoggá teszem újra... „ott éri majd a szántó az aratót, a szőlőtáposó a magvetőt, termékennyé lesznek a halmok és hazahozom a fogságból az én népemet és nem szaggatálnak ki többé a földből, amelyet adtam nekik”... ha hozzám tértek ti is. Én vagyok a Tiszta Élet, az erős hit, a törhetetlen akarat, az önzetlen áldozat'észség. Én vagyok a szeretet, a béke, a szorgalom, a munka, az igazság. — Építetek nekem lelketek mélyén templomot s én felépitem, visszaállítom az országot. Ezt mondja az Úr! És lesz a ti hazátok boldog nemzetnek temploma. Az Istennek országa.

Rajtunk áll, testvéreim, hogy vágyaink világa valósággá legyen.

Fel hát testvéreim a munkára! Fel egy új teremtésre! Romok között állunk. Takarítsuk el a romokat. Keressük ki azokból, amit használhatunk. Mi maradt meg még számunkra? egy tenyérnyi

föld?! ... mi maradt meg még szívünkben? egy parányi szeretet?! — akkor megférünk ezen a kis földön s kezdhetjük a munkát, az építést; az Isten országának felépítését a szívünkben, a lelkünkben, a családukbán, a nemzetünkben. Ne beszéljünk sokat. Ahol sokat beszélnek hazafiságról, — ott keveset tesznek. Mije nincs az embernek, ne akarja mutogatni. Aztán kössünk békét mi magyarok önmagunkkal. A szenvedő emberek hamar megértik egymást. Elszakadt véreink érthetetlenül állnak azzal szemben, ami itt csonka-országunkban történik. Ők a rabságban megtalálták egymást s nem értik, hogy lehet ellensége magyar a magyarnak, amikor oly kevesen vagyunk?!

A hazaszeretet — vallás. Odaadás. Önmagunk teljes odaadása a haza szent érdekének! — Párt-szeretetünket, kicsinyes gyűlölködéseinket hagyjuk otthon. „Legyen minden magyar utód különb ember, mint apja volt!” Önzetlenül áldozatkész! Vagy ha jobban tetszik, legyünk önzők most az egyszer.

Önzők minden akarattal. Önzők a magunk boldogságáért. Ha egy nagy nemzetesnek vagyunk tagjai, akkor nem idegen érdekeknek teszünk szolgálatot azzal, hogy eleget teszünk azoknak a kötelességeknek, amelyeket hazánk kíván — de magunknak. A mi boldogságunk: országunk jóléte — hazánk nyomorusága: a nemzet fiainak boldogtalan élete. Ha a folyóvíz cseppjei nem kapcsolódnának szorosán egymáshoz, s nem gördülnének egy akarattal arra, amerre a folyó medre vezet, hanem mindenik apró csepp külön utat venne magának s szétgurulnának, mi lenne belőlük? ... eltűnnék a folyó, a vízcseppek egyenkint felszáradnának ... sem folyó, sem víz, a régi meder is elpusztulna. — Így nem lesz sem nemzet, sem magyar ember, sem haza. Testvéreim, becsüljük meg Istennek szép ajándékát. Építsük újra országunkat. Legyünk egyszer önzők szentül a haza nevében, a hazáért. Úgy végezze minden ember minden dolgát, mintha magának tenné. Úgy szeressük embertestvéreinket, mint ahogy magunkat szeretjük; úgy segítsük az elesettet, mintha magunkon segitenénk. A munkáskéz, az író toll magának dolgozzék, az adófizető magának fizessen — a haza oltárán ... különben megfosztott, értéktelen törött darab lesz a Szt. István koronája ... a föld diszei közül hiányozni fog a magyar virág-bokréta ... a mi életünk pedig boldogtalan marad.

Amely napon így kezdünk élni, azon a napon megtér hozzánk az Úr és felépíti a leomlott sártort. Amen!

Biró Lajos.

KÜLFÖLDI ROVAT.

Tizenkét állam képviselői gyűltek össze a múlt hó 29. 30. és 31-ik napjain Leidenben, a békés Hollandia történelmi kis városkájában. A szabad vallásos gondolat barátai találkoztak ott. Most először, hosszas háboru után, melyek elvakult örülete egyideig még az ő nemes munkájukat is lehetetlenné tette. A kongresszus most, amikor a háboru okozta pusztítások a feladatokat megsokszorozították, még nagyobb buzgósággal

fogott munkához, hogy a világ ujjaépítését, a nemzetek közötti jobb megértést, a kölcsönös barátságot a maga nemzetközi szervezetével is elősegítse; hogy sebeket orvosoljon, s az emberi jognak és igazságnak, melyen annyi sérelem esett, érvényt szerezzen. *Szeretet, igazság, szabadság:* ezek azok az alapelvek, melyekkel e szövetség munkáját Leidenben beindította, s melyeket az idő teljességében diadalra óhajt vinni. Ily irányu munka beindítására talán választani sem lehetett volna jobb helyet. Hisz évszázadokkal ezelőtt, az Inquisitio és a nemzeti elnyomás idején e város nemes polgársága mutatta meg Európának, hogy az igazságérzet és szabadságszeretet csodákat művel. Annak tüzet se Alba herceg, se modern utódai el nem olthatják. Valami csodás inspirációt lehelt lelkünkbe annak az öreg egyetemnek a levegője, melyben a tanácskozások folytak, s amelybe mint vallási és nemzeti szentélybe léptünk. Ez volt ugyanis a jutalom Leiden polgárai számára azért a hősiességért, mely forró véraldozatok árán teljes vallásszabadsághoz s a nemzeti feltámadáshoz vezetett.

A hordó hering, mit a város éhező szegényei egyidejűleg jutalmul kaptak, már rég elfogyott. A századok csak anekdotás emlékét őrizték meg; de az egyetem ősi falai még ma is rendületlenül állanak, mint szent bátorítás azoknak számára, kiknek szívét igazság és jogérzet s a vallási és nemzeti szabadságszeretet hevíti.

Alig egy-pár lépés a zöld vizű Singel bár-dolatlan fahidján át — s egy kis szűk, de tükör-tiszta utcácskában a nagy John Robinson szellemével találkozunk. Azzal a nagy Géniussal, melyet az elnyomás idején Mária, angol királynő, száműzött sziget hazájából, de amelyet a sirra borított óriási kő el nem fojthatott. Az ő kolóniája 300 évvel ezelőtt életet adott a világ leghatalmasabb s legszabadságszeretőbb nemzetének, az Amerikai Egyesült Államoknak.

A kongresszuson, melyen a vendéglátó hollandusokon kívül, különösen az amerikaiak, angolok, franciák és németek képviseltették magukat nagy számmal, a magyar unitárius egyházat Józán Miklós, püspöki vikárius és dr. Csiki Gábor lelkész képviselték. Mint a kongresszus lelke, ott volt az ügyvezető titkár, Rev. William H. Drummond, kire magyar társadalmunk, mint ügyünk egyik legigazabb barátjára, szeretettel emlékezik. Ott volt dr. Samuel A. Eliot, amerikai egyházunk elnöke, dr. S. Mellone, az angol egyház főtitkára. Ott voltak a nem rég Erdélyben és Budapesten járt vendégeink s más nemzetek fiai, egyetemi tanárok, lelkészek és befolyásos világiak.

A kongresszus tárgyát képezték a különböző államokról szóló jelentések, az ifjusági mozgalmak egységes szervezése, a modern társadalom erkölcsi nivójának emelése, egységes program megállapítása a közös érdekek sikeres szolgálata céljából; vallás és erkölcs, igazság és szabadság ügyének védelme és kölcsönös ápolása. Az üléseket a delegátusok részéről a kölcsönös megértés jellemezte, melyet a németek és franciák közt egyszer-kétszer megnyilvánult kisebb nézeteltérés sem zavarhatott meg. Ami Prof. Eerdmanns elnöknek az érdeme.

Szeptember 1-re a kongresszus tagjai átmentek Amsterdamba, hol a Weteringschans-on diszelgő „Vrije Gemeente“ (Szabadelvű Gyülekezet) templomában a kongresszus tagjai közül többen egy nagy nyilvános ülés keretében közérdekű problémákról tartottak beszédet a város előkelő lakosságának nagy érdeklődése mellett. Aminek a zenei számok, igaz lelki gyönyörűségünkre, művészi keretet adtak. Ne vegyünk azonban bucsut az emlékezetes Leidentől anélkül, hogy hálánkat lerójuk annak vendéglátó családjai iránt. Az a vendégszeretet, mely csaknem három év óta ezer meg ezer lerongyolódott és kiéhezett magyar gyermeket ápol és dédelget Hollandia földjén, a távoli országokból érkező delegátusokkal szemben is pompásan megnyilatkozott. A Witte Singel virágdiszes villáiban őszinte és igaz vendégszeretet örök emlékét szerezték a különböző nemzetek fiai. „Oranje boven!“ (Éljen!)

A kongresszust bezáró diszülés után mindnyájan azzal a hittel és bátorító reménységgel térünk haza, hogy Isten segedelmével majd mi is tehetünk valamit e szerencsétlen világ ujjaépítésének munkájában. Ebben a munkában az irányító, a vezető szerep a Prof. Roessinghé, akit a kongresszus 2 évre elnökévé választott, s akinek egyénisége és széleskörű tudása a mi ügyünknek nagy nyereség.

* * *

Ugyanezt a célt szolgálta, nagyobb keretek közt, a kopenhágai konferencia is, amelyen a római katolikust kivéve, az összes keresztény egyházak képviselői megjelentek. Augusztus 6—10-ig nagyfontosságú tanácskozások folytak a világbéke jegyében, amelynek a különböző egyházak, a közös evangélium alapján, a leghivatottabb munkásai. Mint lapársunk, az „Inquirer“ írja: „A háborúval együtt járó zürzavar és nyomoruság arra indítja Krisztus egyházának különböző tagjait, hogy egymáshoz testvéri szeretettel közeledve, együtt munkálkodni igyekezzenek. Ki bizzék, ha ők nem, az isteni Lélek gyógyító irgalmasságában és a szeretet megváltó erejében? Egyformán nem gondolkozhatunk valamennyien; de azt belátjuk, hogy a szeretet fölüllemelkedik a külső korlátokon, a különböző nyelveken, s elvégzi a maga áldozatos munkáját. A krisztusi lélek éltető lángja forrasztja egybe a mi sziveinket, s nem valamely tantétel, aminek kénytelen-kelletlen behódolunk. Ez volt a vezérfonala annak az egyházi beszédnek is, amellyel dr. Jefferson, new-yorki lelkész, a konferenciát ünnepélyesen megnyitotta“.

Két fő tárgya volt a konferenciának. Az egyik: az általános lefegyverzés. A másik: a nemzeti és vallási kisebbségek védelme. Mind a kettő egyaránt fontos. Megérdemli, hogy vele bővebben foglalkozzunk; mert ezektől függ az egyházak közötti testvéries jó viszony, és végeredményében a világ békéje is. Az általános lefegyverzés vitájában a franciák és németek vitték a vezérszerepet. S ugyancsak derekas munkát végeztek azok a higgadtabb elemek, akik barátságos úton-módon, a faji elfogultságon felülemelkedve, a közeledést létrehozták.

Végre is a következő határozati javaslatot fogadták el dr. Deissmann és M. Wilfred Monod együttes ajánlatára: „Az egyházak Világszövetsége sajnálatlaltal tapasztalja, hogy ma több katona van fegyverben és általában véve nagyobb a hadifelszerelésre fordított költség, mint a háboru előtt; és hogy a különböző nemzetek lelkéből a gyanút, a rosszindulatot és a gyűlöletet egymás iránt még mindig nem sikerült elenyésztetni. Elismerjük, hogy a belső rend és külső béke szempontjából szüksége van minden államnak bizonyos korlátolt számú fegyveres erőre; de bizunk abban is, hogy a Népszövetség előbb utóbb ebben a tekintetben teljes hatalmat gyakorolhat. Addig is azonban Krisztus egyháza minden egyes ágazatának szent kötelessége, hogy lankadatlanul végezze a lelki és szellemi lefegyverelés munkáját a különböző országok népei között; megmutatva nekik, hogy a fegyveres erőszakon kívül más módja is van a nemzetközi viták és kérdések elintézésének. Ez pedig nem más, mint a választott bíróság, amelynek főszékhelye a hágai Békepalota“.

A „Kisebbségek“ vitája még puszkapórosabb hangulatot váltott ki, mint az előbbi. Hiszen főképpen Délkeletről volt szó, ahol a helyzet még mindig nagyon kritikus. De azért nem ártott, hogy ezek a balkáni elemek érintkezésbe jutottak a nyugati világ eszmeikörével, ahol a vallási türelem elsőrendű követelmény. Legalább megtanulták, hogy a túlfűtött heves kifakadás még nem argumentum az igazság serpenyőjében. El kellett ismerniök, hogy a különböző nemzetiségek fiai külön érdekcsoportot képezhetnek ugyan, de a Világszövetség szempontjából, mint a Krisztus anyaszentegyházának tagjai, egy nagy testvéri közösségbe tartoznak. A vita hosszú volt és heves; de megérdemelte a reá fordított időt és fáradságot, mert kiengesztelte és közelebb hozta a lelkeket egymáshoz. Egyhangulag elfogadták a következő határozati javaslatot: „A keresztény egyházak Világszövetsége meg van győződve arról, hogy a nemzeti és vallási kisebbségek jogainak tiszteletben tartása előfeltétele az állandó békének és a népek kiengesztelődésének. Egyes államok erre nézve biztosítékot nyújtottak, sőt külön egyezményt is kötöttek a Népszövetség oltalma alatt. Így hát a Népszövetségnek kötelessége utat és módot nyújtani arra, hogy a jogaikban sértett nemzeti és vallási kisebbségek közvetlenül egy nemzetközi főtörvényszék elé vihessék panaszait, amelyekre orvoslást egvébként nem kaphatnának. A Conferencia javasolja a Népszövetségnek, hogy küldjön ki erre a célra egy állandó Bizottságot, s tegye annak kötelességévé, hogy amikor a tárgyalásokon vallási bonyodalmak elintézéséről van szó, az egyházak képviselétéről is gondoskodjék.“

Ezzel kapcsolatban arról is szó volt, hogy ezeknek a vallási és nemzeti sérelmeknek felülbíráására nyomban küldjön ki a Népszövetség a maga kebeléből egy vizsgálóbizottságot; de ezt már keresztülvinni nem sikerült. Pedig itt lenne a legfőbb ideje annak, hogy tis tán lássunk ezekben a dolgokban; s a népek milliói ne legyenek továbbra is kiszolgáltatva vad marabócok zsarnoki kényének.

A Conferencia mégis határozott eredményekre mutathat. Huszonöt nemzet fiai között, akik egymást eddig alig ismerték, baráti jó viszonyt hozott létre. Ezek hazájukba visszatérve, szószólói lesznek a testvériség szent ügyének, s imájukkal és munkájukkal elősegítik az igazság diadalát. Magyarországot a Conferencián dr. Raffay Sándor, ev. püspök és Takaró Géza, ref. lelkész képviselték.

* * *

Erdélyi utjáról érdekesen számolt be dr. Cornish, az Amerikai Unitárius Társulat főtitkára, az „Inquirer“ szerkesztőjének. Többek közt ezt mondja: Már Bukarestben várt minket dr. Boros György, egyházi főjegyző, s a rettenetes hőség mellett lankadatlanul kalauzolt végig az egész uton. Ő tolmácsolta beszédeinket. Tanári katedráját minden baj nélkül ismét elfoglalta; de emeletes házában még mindig románok laknak. Népének és egyházának jövője sorsa pedig szerfölött aggasztja őt, — Ma már ritkábban fordul elő olyan erőszakos bánásmód, aminek ottani hiveink korábban kiváltak téve. De az alsóbbrendű közegek nem sokat törődnek azokkal a rendeletekkel, amiket a kormány időről-időre kibocsát, hogy a nagyvilág előtt igazolja jóhiszeműségét. — A faji nehézségeket kiegyenlíteni majdnem lehetetlen; miután a magyar kultúra és törvényes berendezkedés nyugati szellemű, a román kultúra pedig keleties izű. Románia még nemrégiben a török birodalomnak egyik tartománya volt. A románok gondolkozásmódja egész más, mint a miénk. A románok nehezen tudják beleélni magukat abba a gondolatba, hogy több felekezet legyen az ő országukban. A régi Romániában a keleti egyház volt az uralkodó egyház. Ez dominált mindent. Erdélyben pedig számos felekezet van. S ezek egymással egyenlő alapon állottak, egyenlő elbánásban részesültek. Ez előttük érthetetlen. — Három nagy veszély fenyegeti Erdélyben az összes egyházakat, s ezek között a mi unitárius egyházunkat is. A földreform alapján elveszik az egyházaktól és iskoláktól az alapítványi birtokokat. Egyfelől a román kormány most már állami fizetékiegészítést ad a különböző felekezetek papjainak, másfelől pedig megfosztja őket attól az ősi vagyontól, ami eddig biztosította számukra a tisztességes megélhetést. Továbbá az Egyezmény pontjai ellenére, a kormány több felekezeti iskolát bezárt, másoktól megvonta a nyilvánossági jogot. Ezenkívül most affelől is sok szó esik, hogy a kisebb lélekszámmal bíró gyülekezetektől mindennemű állami segítséget megvonjanak. Mindezek ugyancsak komoly dolgok. Súlyos veszedelem. Elszorul az ember szíve, ha látja, hogy itt egy ősi civilizáció van pusztulófélben. — Ugyanerről emlékezik Rev. P. Perkins lelkész afia is egy londoni gyűlésen, mielőtt hajóra szálltak volna. Erdély természeti szépségei nagyon meghatották az ő lelküket. Ahová csak beléptek, mindenütt rend és tisztaság volt; ami a ház lakóira leginkább jellemző. A fogadóbizottságok mindent megtettek, hogy otthonosan érezzék magukat az idegenben. A templomokon nem sok építészeti látnivaló van. Egyszerű, fehérre meszelt falak, minden külső dísz

nélkül. De annál meghatóbb az imádkozó gyülekezet vallásos lelkilete, amely kifejezésre jutott az együttes buzgólkodásban és éneklésben. Az ének kissé egyhangú és különös az amerikai fülnek; de azért vonzó és szép, amikor százan meg százan rázendítik: „Tebenned biztunk eleitől fogva“ . . . A gyerekek is mindenütt ott voltak, s mindvégig feszült figyelemmel hallgatták az egész templomozást. Az erdélyi unitárius papok gárdájában sok kiváló szónok és derék vezető ember van. Mi azért jártunk ott, hogy az ő lelküket, ha itt-ott csüggedez, felemeljük. S ez, azt hiszem, sikerült is. A közállapotok ma valamivel jobbak, mint három évvel ezelőtt; de azért a kicsinyes kötekedés, meg a burkolt üldözés ma is napirenden van. A román kormány eljárása nem egységes. Kifelé minden szépet, jót mutat, ígéret; de a valóságban mindebből édes-keveset, vagy semmit se vált be. Ugy, hogy az emberek odalent állandó izgalomban élnek. Mindemellett a mi székely hiveink bátran kitarlanak a maguk ősi hite mellett. Csak egy sajnálatos jelenséget tapasztaltam; s ez az, hogy itt-ott már majdnem belenyugodtak az emberek a mostani kényszerhelyzetbe, s megalkusznak azzal a körülménnyel, hogy hazájuk gazdát cserélt. Ebben a szomorú helyzetben csak egy vigasztaló momentum van: az öröm affelett, hogy mi meglátogathattuk őket s szorosabbra fűztük a köztünk levő testvéri szent kapcsolatot. Remélem, hogy azok, akik utánunk jönnek hasonló missióval, még többet tehetnek az egyetemes unitárius szellem ápolására, a világra szóló nagy program megvalósítása érdekében.

HIREK.

Őszinte szó. Budapesti egyházközségünk a folyton fokozódó drágaság miatt anyagi gondokkal küzd. Ha így tart, ma-holnap nem tudja házáét és templomát jó karban tartani; nem tud belső embereinek megfelelő fizetést adni. Hát még, ha tekintetbe vesszük azt a szép missiót, amely reá itt, hazánk szívében vár, — bizony-bizony súlyos aggodalom tölti el a mi lelkünket. Osszuk meg a gondot! És oszlassuk el az aggodalmakat! Mindenki, aki unitáriusnak vallja magát; aki templomunkat látogatja; akinek gyermeke iskolába jár; aki a lelkészi szolgálatot igénybe veszi; aki az unitárius egyház jövőjének biztosítását szíven hordozza, — jöjjön segítségünkre erkölcsi támogatásával és anyagi áldozattal. Aki eddig is fizetett önkényes évi járulékot, fizessen — ha lehet — kétannyit. Aki pedig nem fizetett, — az ne várjon újabb felszólítást; csak hallgasson a saját lelkiismeretére, az majd megmondja, mit kell neki cselekednie. Összes hiveinket, helyben és a vidéken, kérjük, támogassák a mi ügyünket, amely az ő ügyök is egyuttal. A pénzt a lelkészi hivatal címére

(V., Koháry-u. 4) kell küldeni. Mindent szívesen fogadunk s negyedévenként az „Unitárius Értesítő”-ben nyugtázzuk.

Budapest, 1922. szeptember 10.

Hitrokoni szíves üdvözléssel
a GONDNOKSÁG.

Vitézi Szék felavató-ünnepé, f. év augusztus 15-én, d. e. 10 órakor a Margitszigeten, lelkes ünnepe volt a megfogyott, de meg nem tört magyarságnak. Résztvettek azon az összes keresztény felekezetek papjai is. S ha a jóságos Ég az ő imájukat meghallgatja, nem tart soká a mi önkényes rabságunk. Felvirrad még — régi fényben, dicsőségben — a magyar szabadság. A felavatottak közt örömmel láttuk és köszöntöttük a mi régi, hűséges tanítványunkat, *Vitéz Fábry Dániel*, vezérkari századost.

Őszi Hálaadás alkalmából, szeptember 24-én (vasárnap) délelőtt 11 órakor templomunkban ünnepi istentisztelet lesz. Az Urasztalát megterítjük, arra kenyeret és bort teszünk. Kérem azért a híveket, készüljenek a szent vendégséghez méltó lelki érzelmekkel.

Főpásztorunk, Ferencz József püspök úr, f. év aug. 9-én, Isten kegyelméből, 88-ik évébe lépett át. Magas életkorához képest, hiven őrt áll azon a tisztas helyen, ahova a közbizalom állította. Rajta betelt a szentírás szava: „Szép és ékes korona a vénség, mely az igazság utában találta.”

Dávid Ferencz Egyletünk szeptember hó 30-án, szombaton, este 6 órakor felolvasó ülést tart a templomban a rendes zenei számokkal élénkítve. Mindenkit szívesen látunk; de kivált „a mi hitünknek cselédei”.

Vallástani órák rendje: Hétfő d. u. 3—4-ig VIII., Dugonics-utcai elemi iskola, 1/2 5—1/2 6-ig X., Százados-uti polgári leányiskola III. em. Kedd d. u. 3—4-ig Üllői-ut 54 polg. isk., 1/2 5—1/2 6-ig I., Váli-ut elemi isk. II. em. Szerda d. u. Rákospalotán, Dobó-u. 4. polg. isk. Csütörtök d. u. 3—4-ig VII., Barcsay-u. főg., 1/2 5 — 1/2 6-ig VII., Aréna-ut 25. elemi isk. Péntek d. u. 3—4-ig I., Attila-u. 1—3. áll. főg. 1/2 5 — 1/2 6-ig II., Medve-u. polg. isk. Szombat d. e. 10—12-ig a lelkészi irodán, d. u. 3 — 1/2 5-ig elemiek, 1/2 5 — 6-ig középiskolások a lelkészi irodán, V., Koháry-u. 4.

Felhívjuk a szülőket, hogy gyermekeiket, az itt kijelölt csoportok közül a lakásukhoz legközelebb esőbe a megfelelő időben hozzák vagy küldjék el vallásórára.

Iparostanoncok vallásoktatásban minden vasárnap délelőtt 1/2 10 — 1/2 11 óráig részesülnek a lelkészi irodán (V., Koháry-u. 4.)

Elhunytak. Házunk és templomunk tervezője, *Pecz Samu*, műegyetemi tanár, akinek emlékét a fővárosban és a vidéken több jeles alkotás örökíti meg, f. év szeptember 1-én meghalt. Özvegye és négy gyermeke siratja. Emlékét mi is kegyelettel őrizzük. E hó 10-én tartott Kebli Tanácsülésünk jegyzőkönyvébe iktatta az ő érdemeit. — Meghalt

az árvák apja, *Kovácsy Sándor* is, a budapesti ref. egyház főgondnoka, akinek helyét a gyülekezet életében betölteni nem leendő könnyű feladat. Erdélyből származott. Anyja unitárius volt. Mint az egyetemes papság eszméjének hive, minden jó és igaz ügyért buzgón áldozott. Ha kellett, időt; ha kellett, pénzt; ha kellett, jó tanácsot; de legfőképpen — szeretetet, amellyel lehajolt a Krisztus kicsinyeihez, s azokat atyai kebelére emelte. Temetésén, f. hó 11-én, nagy részvét nyilvánult meg. A protestáns egyházak képviselői mind ott voltak. A kis árva mondókája mindenkit mélyen meghatott. A gyászoló családnak és a ref. testvéregyháznak részvétünket nyilvánítjuk. Az idvezült hervadatlan emlékét kegyelettel áldjuk.

Énekpróba van az unitárius templomban minden vasárnap délelőtt féltizenegykor. *Péterfy Gyula* énekvezér fia kéri az ifjúságot és a felnőtteket, akik egyházi éneklésünk színvonalát emelni óhajtják, szíveskedjenek pontos időben megjelenni. A tanítás ingyenes.

Egyházi járulékot fizettek a folyó év II. negyedében (ápr. 1-től jun. 31-ig): *Schey Ernő* 10.000 K; *Irsay Ervin*, *Gálszécs Emil* 2000—2000 K; *Szivós Ottó*, *Gmehling Róbert*, *Telkes Ernő*, dr. *Török László*, *Ajtay K. Albert*, dr. *Nagy György* és *Häutler Ferenc* 1000—1000 K; *Kovács Ferenc*, *Zimony 700 K*; dr. *Molnár Dezső*, dr. *Karsay Sándor*, *Andrássy Ferenc*, dr. *Szentgyörgyi Ferenc*, *Lázár Aranka Gáspár A. Aladár* 500—500 K; *Kovács Gábor*, *Sireczky Géza*, L. dr. *Sándor Balázs*, *Imreh József*, dr. *Hajós Béla* 400—400 K; *Szobotkáné Ferenczy Lenke*, *Csatkay Jenő*, *Pálffy Endre*, dr. *Barabási István*, *Berde Lajos* és dr. *Molnár Jenő* 300—300 K; *Györffi Juliánna*, *Somlyai Árpád*, *Kedey Domokos*, *Ács Ferenc*, dr. *Pálffy Mór*, *Hajós Ilkey Zsuzsanna*, *Molnár János*, *Imreh Sándor* 200—200 K; özv. *Perczel Ferencné*, *Csáka József* :50—150 K; *Botár János* 130 K; *Kerékgyártó Jenő*, *Brúz Vilmos*, *Székely Ferenc*, özv. *Lipkay Arthurné*, *Gál Zsigmond*, *Sipos Domokos*, *Molnár László*, *Sófalvi Sándor*, *Kovács Péterné*, özv. *Deák Áronné*, *Csucusi János*, *Dimény Zsigmond*, *Fodor Ambrus*, *Kisgyörgy Sándor*, *Csép Miklós*, ifj. *Bardócz Zsigmond*, *Gothárd Lajosné*, *Rédiger Béla*, alsójárai id. *Pápay István* és alsójárai ifj. *Pápay István* 100—100 K; *Faragó Vilmos* 90 K; *Fekete Jánosné* 80 K; *Fürst Antalné* 60 K; *Csiki Pál*, *Somlyai Kálmán*, *Demetrovics Zsigmond*, *Török Sándorné*, *Fenyédi Péter*, *Boros Lajos*, *Gothárd Lajosné*, *Balogh Márton* és *Ballók Mór* 50—50 K; özv. *Rétherné* 24 K; *Szűcs Bertalan* és ifj. *Józsa Sándor* 20—20 K-t.

Sajtó-alapra f. évi augusztus hó 29-től a következő adományokat kaptuk:

Botár Jánosné, Budapest	K 200.—
Szilárd Béla, Budapest	„ 300.—
Dr. Pálffy József, Hódmezővásárhely „	100.—
Borsi János, Dévaványa	„ 100.—
Péter László, Vál	„ 50.—
	<u>K 750.—</u>

Mult számunkban nyugtázott adományok összege K 1000.—

Eddig összesen: K 1750

Köszönjük.

A kiadásért felelős: BIRÓ LAJOS.

Kádadak

Puttonyokat
Boredényeket
Mezőgazdasági
szerszámokat
Tragacsokat
Kocsirészeket

készítünk

Budapest, V., Kálmán-u. 21. Telefon: 5-34.

TELEFON-
SZÁM:
180-53.

KARTAL TESTVÉREK

Szűgyűncim:
KARTALOK
Budapest

műszaki kereskedők

BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 18. SZÁM.
Műszaki anyagok és cikkek, olajok, kenőanyagok,
minden mezőgazdasági és egyéb iparág számára
legjutányosabban kaphatók.

Dr. TÓTH GYÖRGY

v. kir. táblabíró

KÖNYVEI

Az Unitárius Egyház Szer-
vezete (300 kor.)

Az Unitárius Egyház Rend-
szabályai (300 kor.)

lapunk kiadóhivatalában
kaphatók.

A NÉPIESIRODALMI

TÁRSASÁG

erdélyi vonatkozású
néprajzi, irodalmi és
történelmi kiadványai
megrendelhetők

BUDAPEST,
VI., Vilmos császár-ut 55

ANGOL TANFOLYAM

felnőttek és gyermekek,
kezdők és előrehala-
dottak részére. Egyen-
kint vagy osztályban.

Ugyszintén
francia leckék.

MISS E. NADLER
Budapest, I. kerület,
Győri-ut 14, I. em. 3.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV.
MUZEUM-KÖRUT 21

Telefon:
186-87

Nagyrészt erdélyiekből
alakult új vállalat

Telefon:
186-87

Szakk munkák, szépirodalmi, egyházi és egyetemi
tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden
kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot.
Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintézi.

BESSKÓ KÁROLY

CHROMOLITHOGRAFIAI ÉS KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, IX. KER., RÁKOS-UTCA 1. SZÁM.

TELEFON JÓZSEF
10-33

Elvállal: hetilapok, havi folyó-
iratok, falragaszok, eljegyzési és
esküvői értesítések, meghívók, va-
lamint mindenféle kereskedelmi
nyomatványok izléses készítését.

STERN JÓZSEF R.T.

BUDAPEST, KÁLVIN-TÉR 1.

Alapított 1859. évben.

Szövetek, mosóárúk, selymek, bélés-
és vászonárúk, női-, férfi- és gyermek-
fehérnemű, kész felöltők és blouzok
legjutányosabb bevásárlási forrása.